Iedereen elke dag verse groente, ook in Bolivia

Project 2023 – 2026

Stadslandbouw en stads agroforestry ter verbetering van de leefomstandigheden in arme buitenwijken van Cochabamba, Bolivia

Jaarverslag 2025

Inhoud

Voorwoord 3
Algemeen 4
Werkzaamheden bij de scholen 4
Werkzaamheden in het familiemoestuin programma 6
Werkzaamheden in diverse centra 7
Agroforestry 8
Werkzaamheden met Boliviaanse netwerken 9
Overige werkzaamheden 9
Begroting versus realisatie aug 2023 – aug 2026 (deel NME Mundial) 10
Balans Stichting NME Mundial 31-12-2025 11

Voorwoord

In het project dat door NME Mundial en Misereor gefinancierd wordt zetten we, naast schooltuinen en moestuinen thuis, in op agroforestry. Dit jaar hebben we het tweede projectjaar per 1 augustus 2025 afgesloten en zijn gestart met het derde projectjaar. Het merendeel van onze gestelde plannen is behaald.

Grote moestuin

Mede door de slechte economische situatie zien we deelnemers enthousiaster worden voor een moestuin. Ze beginnen er een of vergroten de moestuin die ze al hebben, waardoor ze ook financieel meer armslag krijgen.

Deelnemers geven aan dat ze dagelijks of bijna dagelijks iets oogsten uit de tuin en bij iedereen is hun dieet in positieve zin veranderd. Ze geven ook allemaal aan dat het tuintje goed is voor de geestelijke gezondheid en dat ze er van ontstressen. Ook is de tuin een manier om meer tijd samen door te brengen met de overige familieleden.

Dit mooie project is alleen mogelijk met de financiële steun van jullie, de fondsen, de donateurs en Wilde Ganzen. Wij zijn blij met elke bijdrage van groot tot klein.

Algemeen

We willen de levenskwaliteit van de mensen in de buitenwijken van Cochabamba verbeteren door middel van stadsmoestuinen. We geloven dat een tuin de levenskwaliteit op verschillende manieren verbetert: mensen gaan gezonder eten, gezinnen hebben op een andere manier contact, in de tuin werken zorgt voor lichaamsbeweging en vermindering van stress en er ontstaat een vriendelijkere omgeving rondom het huis.

We willen groene ruimtes creëren die, voordat het tuinen met fruitbomen en andere vegetatie waren, vaak vergeten ruimtes waren met opgehoopte spullen die niet meer gebruikt werden. We zien dat de omgeving van de huizen verandert wanneer mensen een tuin aanleggen. Mensen willen vaak de tuin uitbreiden als ze zien dat het werkt en merken dat de groente uit eigen tuin lekkerder is en langer houdbaar dan de groente die ze op de markt kopen.

Sinds 2006 zijn NME Mundial en Alerta Verde actief in Cochabamba. We hebben samengewerkt met zo'n 80 scholen en 885 gezinnen en we hebben in totaal ongeveer 190 regenwateropvang installaties bij gezinnen, scholen en centra aangelegd. Daarnaast hebben we ongeveer 2.000 (fruit)bomen geplant.

Ook dit jaar hebben we ons weer gericht op het helpen bij de aanleg en het onderhoud van biologische moestuinen bij scholen, bij gezinnen thuis, bij centra en bij een aantal kerken in de omgeving. Naast theorielessen hebben we vooral ook één op één praktijklessen gegeven waarbij mensen het geleerde in de praktijk konden brengen.

We hielpen mensen thuis en in de centra bij de keuze maken van de plaats waar een moestuin kon worden aangelegd en hoe een tuin gereed gemaakt moest worden voor beplanting. We hebben hen geleerd hoe de tuin idealiter moest worden beheerd (incl. ziekte- en plaagbestrijding) en hoe de groente en fruit geoogst moesten worden. We leerden hen om eigen zaden te oogsten, zodat de mensen daar geen kosten voor hoefden te maken.

We gaven voorlichting over compostering en hebben veel (fruit)bomen en inheemse bomen en struiken aangeplant omdat we de afgelopen jaren de agroforestry methode meer omarmd hebben. Daardoor houdt de grond veel langer vocht vast en vormt zich, door de vallende bladeren en het snoeiafval, automatisch een laagje compost, waardoor de aarde vruchtbaarder wordt en beter beschermd wordt tegen droogte.

Een betrokken deelnemer verwoordde de missie als volgt: "Dingen tot leven brengen, laten groeien en zich voort laten planten geeft voldoening. Zelfs mijn kinderen raken enthousiast en leren hoe ze de planten moeten behandelen zodat ze groeien. Voeding is belangrijk. Zaden die door onze zorg uitgroeien tot groenten kunnen geld opbrengen. De enige erfenis die ik mijn kinderen kan nalaten, is kennis."

Werkzaamheden bij de scholen

We hebben op drie nieuwe scholen samen een moestuin aangelegd met in totaal 274 leerlingen die wekelijks schooltuin les kregen.

Op de *Santa Luisa de Marillac* school zijn we al tegen het einde van het vorige schooljaar (oktober/november 2024) begonnen met het voorbereiden van de tuininfrastructuur zodat we bij de start van het schooljaar in februari 2025 gelijk in konden zaaien en goed gebruik konden maken van het regenseizoen.

Bij de scholen *Juancito Pinto* en *Inova Belen* zijn we uiteindelijk na overleg en langdurig wachten op een antwoord in april begonnen met de schooltuinen.

In het projectgebied zelf hebben we met vijf scholen uit voorgaande jaren gewerkt met in totaal rond de 290 leerlingen. We hebben er veel tijd in geïnvesteerd: In het begin hebben we de scholen *Luis Espinal Camps*, *Evito*, *Carlos Canelas*, *Verdad y Vida* en *30 de Agosto* zelfs wekelijks ondersteund bij het zaai klaar maken en opnieuw inzaaien van de schooltuinen.

In de stad Cochabamba hebben we vier scholen ondersteund met enkele workshops met naar schatting 419 leerlingen. Op de *Peter Travesi* school hebben we met alle klassen (totaal 250 leerlingen) de tuin ingezaaid.

Openlucht klaslokaal

In plaats van één openlucht klaslokaal hebben we ervoor gekozen om er twee aan te leggen. Dit komt met name door het enthousiasme van de kinderen voor de openlucht lokalen.

Bij twee nieuwe scholen hebben we een regenwateropvang installatie aangelegd.

Tijdens de laatste maanden van het schooljaar 2025 hebben we alvast op twee nieuwe scholen de infrastructuur van de tuin aangelegd samen met de leerlingen.

Op deze manier kunnen we bij de start van het nieuwe schooljaar (februari 2026) snel opstarten en inzaaien zodat de gewassen nog profijt zullen hebben van het regenseizoen, dat vermoedelijk tot eind maart door zal lopen. Met de derde nieuwe school voor het laatste projectjaar hebben we afspraken gemaakt en daar gaan we in februari 2026 ook beginnen.

De schooltuin kan zeker blijven bestaan als onze steun wegvalt. Op de scholen is de infrastructuur van de schooltuinen op orde, alle scholen hebben de gereedschapskit en op elke school zijn er een aantal leerkrachten die voldoende kennis hebben om de schooltuin voort te kunnen zetten. Bovendien hebben ze het volgend schooljaar nog de mogelijkheid om een aantal gastlessen te krijgen en ondersteuning bij het inzaaien.

Ook zouden dezelfde klassen de tuin zelfstandig kunnen onderhouden want alle leerlingen hebben de nodige basiskennis om zelfstandig succesvol te kunnen tuinieren. Het hangt er vooral vanaf of het tuinieren vanuit de directie, samen met de leerkrachten gestimuleerd wordt en of er tijd voor vrij gemaakt wordt.

Werkzaamheden in het familiemoestuin programma

Het tweede projectjaar (aug 2024/aug 2025) hebben we afgesloten met 59 nieuwe gezinnen met een moestuin. Van augustus tot eind december hebben we daarna nog 32 nieuwe tuintjes aangelegd. Het jaar hebben we afgesloten met 150 actieve familiemoestuinen.

Regenwateropvang installatie

We hebben in november weer 20 regenwateropvang installaties aangelegd bij de meest gemotiveerde gezinnen thuis. Met name in de wijken waar geen waterleiding ligt en waar de gezinnen dus volledig afhankelijk zijn van de waterwagens is dit een hele grote vooruitgang. Hiermee hebben we de geplande 60 regenwateropvang installaties van het huidige project aangelegd.

Andere organisaties waar we mee samenwerken vragen ons soms ook om steun. We hebben bijvoorbeeld zes tuinen aangelegd met mensen die een sociale woning hebben gekregen. Deze woningen zijn gebouwd door de overheid, maar de bewoners moesten wel een percentage van de bouwkosten bijdragen.

Via een verzoek van het wijkbestuur zijn we met deze gezinnen aan de slag gegaan, want zij hadden de verplichting om een tuintje aan te leggen bij de woning. Hier zijn wij op ingestapt met de eis dat we naast sierplanten ook een familiemoestuintje aan wilden leggen.

Er zijn in ons projectgebied een beperkt aantal plekken waar de overheid een put geslagen heeft. Daar wordt nu water opgepompt voor een beperkt aantal huishoudens. Er zijn ook steeds meer wijken die een soort wijk-drinkwatersysteem hebben, waarbij waterleidingen door de wijk lopen die van een grote watertank afkomen. Deze tank wordt helaas nog steeds door waterwagens gevuld.

De drinkwatersituatie verbetert dus beetje bij beetje, maar nog steeds zijn veel gezinnen afhankelijk van duur water van de waterwagens. Daar komt uiteraard bij dat regenwater niets kost dus regenwateropvang is ook als er een beperkt drinkwatersysteem is, nog steeds een heel welkome aanvulling voor de gezinnen.

Dit jaar hebben we ook weer een aantal groep workshops gegeven aan de families en een uitwisselingsbezoek georganiseerd naar een aantal interessante agroforestry percelen. We zien na dit soort bezoeken dat de gezinnen beter snappen wat het nut van agroforestry is en dat ze daarna ook enthousiaster zoeken naar plekken waar ze bomen kunnen planten.

Ook waren de kookworkshops dit jaar weer een succes. De deelnemers hebben geleerd hoe ze de gewassen op een gezonde manier kunnen bereiden. Enkele deelnemers gaven zelfs aan geen idee te hebben hoe een bepaald gewas gebruikt wordt in de keuken.

Op verzoek hebben we ook een snoeiworkshop voor (fruit)bomen gegeven en de gebruikelijke ziekte- en plaag bestrijdingsworkshops.

De deelnemers hebben geen directe stem in het uitdenken van ons project maar er wordt wel naar de gezinnen geluisterd bij het plannen van de lesthema's en de momenten van de groep workshops.

We proberen met ons project bewust dicht bij de mensen te staan en leggen de mensen nooit iets op. We werken ook veel met gerecyclede materialen zodat de aanleg en het onderhoud van de tuinen laagdrempelig is. We geven aan hoe wij denken dat iets het beste zou kunnen met betrekking tot het tuinbeheer. De deelnemer beslist zelf in hoeverre het advies opgevolgd wordt.

Het feit dat de mensen ons uit vrije wil opzoeken om mee te kunnen doen aan het project laat zien dat onze werkzaamheden aansluiten bij de belevingswereld van de mensen.

Werkzaamheden in diverse centra

Op de gastronomieopleiding hebben we met 15 studenten gewerkt en op de school met kinderen met het downsyndroom en autisme met 18 leerlingen.

Helaas zien we dat de drie kerkjes waar we een moestuin hebben zeer matig gebruikt worden en dat de priester niet echt een actieve houding heeft ten opzichte van zijn parochie.

De drie heren

De dames

Dat is jammer, want we hadden juist verwacht via de kerk enthousiaste mensen voor de gemeenschapsmoestuin te kunnen vinden. De gemeenschappelijke moestuin bij de *Canelas* kerk werd beheerd door drie heren en de tuin bij de *San Salvador* kerk door een drietal dames.

Bij de tuin van de *San Salvador* kerk hebben we met een groep Amerikaanse vrijwilligers in een week een openlucht klaslokaal gebouwd. Dit lokaal gebruiken we nu om elke twee weken huiswerkbegeleiding te geven aan de kinderen uit de wijk. Daarnaast proberen we met deze kinderen ook te tuinieren om zo de gemeenschapsmoestuin meer vorm te geven.
In de vakantie hebben we bijvoorbeeld een boomplant dag georganiseerd met de kinderen.

Agroforestry

We hebben in totaal 1.259 bomen geplant, veel meer dan de 500 bomen die we gepland hadden voor het tweede projectjaar. Bij de mensen thuis hebben we in totaal 175 bomen geplant, waarvan een groot deel fruitbomen.

Daarnaast hebben we in de wijken *Minero San Juan*, *San Salvador* en *Canelas* samen met de bewoners en een enkele keer met vrijwilligers bomen geplant in de groene ruimte van de wijken. Op een groot aantal scholen hebben we bomen op het schoolterrein of rond de school geplant.

Van de gemeente *Arbieto* hebben we, via onze samenwerkingsovereenkomst, 510 bomen gekregen om te planten in de groene ruimte van de wijken *San Salvador* en *Canelas*.

Bomen planten in de openbare ruimte

We hebben dus veel meer bomen kunnen planten dan verwacht. Dit komt door de goede relatie met de bestuurders van een aantal wijken. In Bolivia heeft elke wijk een eigen wijkbestuur. Met hen hebben we bomenplantacties georganiseerd in drie wijken, bij een aantal scholen en bij de mensen thuis.

Daarnaast hebben we ook bij onze gemeenschappelijke moestuinen bij de drie kerkjes meer bomen geplant. Bij de *San Salvador* kerk hebben we samen met Amerikaanse vrijwilligers nog een stuk extra grond omheind en ook bij de *Canelas* kerk hebben we ervoor gekozen om een stuk grond te omheinen zodat de bomen rustig kunnen groeien en niet het risico lopen kaalgevreten te worden door schapen of andere dieren.

We zien over het algemeen dat er in Bolivia steeds meer aandacht komt voor het planten van bomen. Dit is met name in de wijken waar wij werken erg belangrijk, want toen de wijken ontstonden hebben ze alle bomen weggehaald om de grond op te delen voor de verkoop.

Omdat de meeste mensen water van de waterwagen kopen wordt er door de gezinnen weinig geïnvesteerd in het planten van bomen en het onderhouden van mooie tuinen.

We moeten nog zien hoeveel van de geplante bomen daadwerkelijk overleven door de lange droge periode die Bolivia jaarlijks kent, maar we verwachten dat over een aantal jaar duidelijk groenere wijken zullen ontstaan door de groei van de bomen.

Werkzaamheden met Boliviaanse netwerken

De samenwerking met de gemeente *Arbieto* verliep dit jaar wat moeizaam. Na een jaar lang ondersteuning aan een aantal gezinnen op het platteland van *Arbieto* te hebben gegeven, hebben we dit jaar opnieuw onze medewerking aangeboden, maar hier is geen respons op gekomen. We hebben nog steeds wel een goede relatie en hebben via de samenwerking bomen en plantjes kunnen regelen voor onze projectwijken die aan de rand van *Cochabamba* net in de gemeente *Arbieto* liggen.

De samenwerking met de Klimaatwerkgroep en het Stadslandbouwnetwerk zijn ook nog steeds van grote waarde om ervaringen uit te wisselen en elkaars tuinen te bezoeken.

Onze afvalstoffen, composteermethode en de agro-ecologie agenda zijn waardevol om te delen met organisaties. We werken ook samen om dit op de (politieke) agenda te krijgen.

Overige werkzaamheden

Op verzoek van Misereor hebben we dit jaar ons beleid op papier gezet over hoe we om moeten gaan met geweld waar we tegenaan kunnen lopen binnen onze werkzaamheden. Het gaat hierbij om fysiek, seksueel en zelfs verbaal/psychologisch geweld. We hebben hiervoor ondersteuning gekregen van een organisatie die met deze thema's werkt en een tweetal workshops gedaan. Het is voor ons goed om dit op papier te hebben staan om indien zich iets voordoet volgens de wet te kunnen handelen. Gelukkig zijn we in alle jaren dat we werkzaam zijn nog nooit rechtstreeks betrokken geraakt bij een dergelijke situatie.

Onze promotiekraam

We hebben meegedaan aan een aantal markten om ons werk als Alerta Verde te promoten.

Dit jaar hebben we weer meegelopen in het defilé voor de verjaardag van de wijk waar ons kantoor staat.

Dit zijn momenten waarop je kan laten zien aan de wijken dat we als stichting echt betrokken zijn bij de wijken waar we werken.

Begroting versus realisatie aug 2023 – aug 2026 (deel NME Mundial)

Kosten							
item	omschrijving	realisatie 2023 2024	begroting 2023 2024	realisatie 2024 2025	begroting 2024 2025	begroting 2025 2026	begroting totaal
2.	investering > €500	14.938	14.439				14.439
3.1	vast personeel	25.965	21.523	23.238	21.954	23792	67.269
3.2	tijdelijk personeel		262	127	693	693	1.648
3.3	training		242		242	242	726
4.1	plantmateriaal	217	1.315	1.863	1.315	1.325	3.955
4.2	bemesters	166	655	606	693	732	2.080
4.3	gereedschap		559	672	515	589	1.663
4.4	materialen		597	1.277	876	705	2.178
4.5	regenwateropvang installaties	4.043	5.215	5.290	5.611	5.477	16.303
4.6	tuinverbetering, decoratie, bescherming bomen en planten	652	756	727	817	883	2.456
4.7	didactisch materiaal	138	362	21	840	813	2.015
4.9	activiteiten op de scholen/centra en gemeenschapsmoestuinen kerk	10	470	1.139	493	503	1.466
4.10	activiteiten familie moestuinen en herbebossing	85	587	254	615	433	1.635
4.11	promotie		298	143	488	137	923
5.1.	bureaukosten	548	1.010	1.009	758	799	2.567
5.3	communicatie (telefoon/internet)	332	507	648	537	570	1.614
5.4	vervoer	1.896	2.282	1.625	2.399	2.584	7.265
5.5	evaluatie project activiteiten		81	49	81	81	243
	Totalen	**48.990**	**51.160**	**38.688**	**38.927**	**40.358**	**130.445**
	Uitgaven vorig jaar augustus t/m december	**35.427**		**15.549**			
	Uitgaven januari t/m augustus	**13.563**		**23.139**			
	Uitgaven aug t/m dec volgend projectjaar	**17.150**		21.389			
	Totaal uitgaven verslagjaar	**30.713**		**44.528**			
Baten 2e projectjaar							
	Bijdrage NME Mundial	32.660	34.107	21.669	25.951	26.905	86.963
	Bijdrage Wilde Ganzen	16.330	17.053	10.835	12.976	13.453	43.482
	Bijdrage Maria Marina			6.184			
	Totalen	**48.990**	**51.160**	**38.688**	**38.927**	**40.358**	**130.445**
Baten verslagjaar							
	Bijdrage Maria Marina			6.184			
	Bijdrage NME Mundial	20.475		25.562			
	Bijdrage Wilde Ganzen	10.238		12.781			
	Totalen	**30.713**		**44.528**			
Toelichting bij realisatie 2025							
	Het overzicht Begroting versus realisatie geeft de begroting en realisatie cijfers aan voor het tweede projectjaar.						
	Om de cijfers te laten aansluiten op de jaarrekening 2025 worden ook cijfers voor geheel 2025 genoemd.						
	In het tweede projectjaar zijn de totaalkosten ongeveer gelijk aan de begroting.						
	De kosten voor het vast personeel zijn hoger, deels door verplichte verhogingen en werkgeverslasten.						
	In tegenstelling tot voorgaande jaren hebben medewerkers vaste dienstverbanden en zijn niet langer ZZP-er.						
	Bij de uitgaven aug t/m dec in 2024 werd er een hogere koers gebruikt dan in 2025, het verschil van €1.601						
	verdeeld tusen NME Mundial €1.067 en Wilde Ganzen €534.						
	Door een bijdrage van de Spaanse stichting Maria Marina zijn de bijdrages van Wilde Ganzen en NME Mundial lager dan begroot.						

Balans Stichting NME Mundial 31-12-2025

Debet	2023	2024	2025	Credit	2023	2024	2025
				Reserves:			
Bank	12.409	28.631	21.252	Workshops op maat	786	786	786
Vooruitbetaalde bedragen	15.883	10.411	22.521	Stadslandbouw 2023-2026	27.506	38.256	13.786
				2026-2029 Betere kwaliteit			
				van leven			29.201
Totaal	**28.292**	**39.042**	**43.773**	**Totaal**	28.292	39.042	43.773

Toelichting balans

Het banksaldo is het saldo van de spaarrekening en de rekening courant bij de Rabobank.
De vooruitbetaalde bedragen zijn: Een al betaalde subsidie aan Alerta Verde van €5.497,39
en het NME bedrag €17.024 wat al bij Wilde Ganzen is, voor uitvoering van het 3e projectjaar 2025/26.
De reserves zijn bestemd voor deels het 3e projectjaar en het nieuwe project 2026-2029 Betere Kwaliteit van leven.

Exploitatie Stichting NME Mundial 2025

Kosten	2023	2024	2025	Inkomsten	2023	2024	2025
				Rente		160	251
Algemene kosten	897	354	187				
Bestuurskosten	88	94	104	Bijdragen:			
Lesmateriaal				Stichtingen/Fondsen	17.100	29.332	27.460
Subsidies Alerte Verde	62.163	30.713	44.528	Bijdrage Particulieren	2.602	2.180	1.807
Koersverschillen 2024			-1.068	Wilde Ganzen	20.721	10.238	12.781
				Maria Marina			6.184
Totaal	**63.148**	**31.161**	**43.751**	**Totaal**	40.423	41.910	48.483

Het verschil komt t.l.v. de reserves	-22.726	10.750	4.731

Toelichting exploitatie

De in de tabel verantwoorde kosten zijn de operationele kosten van de stichting (bank, automatisering en fondsenwerving).
De susbsidies zijn de kosten gemaakt in Bolivia door Alerta Verde en vergoed door NME Mundial via Wilde Ganzen.
De koersverschillen zijn ontstaan bij de uitgaven van aug t/m dec 2024 .
Een specificatie van de subsidies aan Alerte Verde vindt u in het overzicht "begroting versus realisatie" (zie voorgaande pagina)
Het overschot is toegevoegd aan de reserves die bestemd zijn voor het 3e projectjaar en het nieuwe project 2026-2029.